

Зоряна Жигаль, аспірант
Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти АПН України
викладач кафедри музичного мистецтва факультету культури і мистецтв
Львівського національного університету
ім. І. Франка

ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ В ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ ЗАГАЛЬНОГО МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У статті розкрито зміст педагогічних інновацій та проблеми впровадження їх у навчально-виховний процес. Розглянуто ефективні методи розвитку музичних здібностей дітей в теорії та практиці загального музичного виховання.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку народної освіти в Україні характеризується інтенсивними пошуками нового в теорії та практиці навчання і виховання. Зміни соціально-економічних і політичних умов в країні призвели до активізації інноваційного освітнього руху в країні і, як наслідок, до інтенсивної розробки нової галузі наукового знання – педагогічної інноватики.

Можемо трактувати педагогічну інноватику як соціальне замовлення зумовлене необхідністю оновлення системи освіти та педагогічної науки, як специфічну галузь наукового знання, як практичну діяльність в реалізації інноваційних пошуків.

Пріоритетом інноваційних процесів, які відбуваються нині у загальноосвітній школі, стає зміна споглядально-пізнавальних підходів на активні, ціннісно-пізнавальні, зміна функціональної парадигми навчання на творчу, за якої учень дістає можливість вільного розвитку художньої свідомості (усвідомлення світу культури і себе у ньому).

Інновації в педагогіці відображають складний та довготривалий процес, в якому беруть участь багато факторів, що впливають на нього. У всьому цьому значне місце відводиться вчителю, який повинен сприйняти і реалізувати педагогічні нововведення. Саме від нього, від його ставлення залежить успіх інновацій. Якщо вчитель не сприймає нововведення, вони виявляються безуспішними. Саме з цієї причини – інноваційна діяльність вчителя та впровадження педагогічних інновацій є дуже актуальною на сучасному етапі розвитку загальної музичної педагогіки і виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Педагогічні інновації стали предметом спеціального дослідження у вітчизняній науці лише в останнє десятиліття.

Проблему впровадження педагогічних інновацій у навчально-виховний процес загальноосвітньої школи досліджували Л.І. Даниленко, Л.Д. Березівська, П.Г.Шемет, Р.М.Чуйко. У роботах І.Н. Авдєєва, Н.І. Клокар, О.І. Козлової, Є.В.Макогон розв'язуються проблеми підготовки вчителя до інноваційної діяльності. Філософському осмисленню сучасної педагогічної інноватики присвячені наукові праці В.С. Богданова, В.Ф. Лутая.

Метою статті є розкрити зміст понять інновація, педагогічні інновації, інноваційна діяльність вчителя (зокрема вчителя музики). Розглянути метод відносної сольмізації – як педагогічну інновацію, що може бути втілена в процес в загального музичного виховання.

Виклад основного матеріалу. Еволюція людської цивілізації у XXI столітті переконливо підтверджує висновок, що головним чинником стійкого економічного, духовного та культурного розвитку будь-якої країни є впровадження наукових інновацій, тобто застосування нових, більш продуктивних технологій та методів. У проекті Концепції державної інноваційної політики України [5] визначено, що науково-технічна інновація визначається двома формами: новою та вдосконаленою. І перша, і друга науково-технічна інновація визначається новизною або вдосконаленням послуг (інноваційний продукт); технологічним процесом (інноваційний процес). Державні документи наголошують на принципах відповідності професійної підготовки вчителя потребам особистості і суспільства, її демократизму, гуманістичній спрямованості, безперервності, варіативності та інноваційності.

Сучасна методична система підготовки педагога повинна спрямовувати на докорінні зміни, що стануть можливими шляхом реформування навчально-виховного процесу. Проблема активного розвитку і розкриття творчих

ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ В ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ ЗАГАЛЬНОГО МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

здібностей педагога, умінь науково-пізнавального пошуку, формування бажання виявляти потреби в активному і раціональному докладанні знань у практичній діяльності потребує подальшого розвитку самостійної і науково-дослідницької роботи педагогів. “Знання тільки тоді стають набутком людини, коли в процесі їх засвоєння вони постійно використовуються як засіб для розвитку практичних задач і отримання нових знань” [6, 5].

У педагогічній літературі останніх років термін “інновація” зустрічається все частіше, незважаючи на те, що ні словник української мови, ані український педагогічний словник його не містять. Щоправда, в згаданому словнику української мови включений термін “новація” тлумачиться як нововведення [14, 432]. Словник іншомовних слів [13, 468] подає термін “новація” (від лат. *novatio*), що означає оновлення, зміна. У радянському енциклопедичному словнику термін “інновація” розглядається як новоутворення. Сучасний економічний словник тлумачить це поняття як нововведення у галузі техніки, технології, організації праці й управління, які ґрунтуються на використанні науки та передового досвіду, а також використанні цих нововведень у найрізноманітніших галузях і сферах діяльності [15, 130].

Новизна – це ідея, що є для конкретної особи новою. “Немає значення чи є ідея об’єктивно новою чи ні, ми визначаємо її в часі, який минув з її відкриття або першого використання”, відмічає американський вчений К.Роджерс [4, 5].

“Педагогічні інновації” – актуально значущі й системні новоутворення, які виникають на основі різноманітних ініціатив і нововведень, що стають перспективними для еволюції освіти і позитивно впливають на її розвиток [11, 21]. Педагогічні інновації характеризуються новими ідеями, діями, або адаптованими ідеями, або такими, для яких настав час реалізації [1, 35].

В умовах розбудови національної системи загальної середньої освіти важливого значення набуває інноваційна діяльність загальноосвітніх навчальних закладів, яка характеризується системним експериментуванням, апробацією та застосуванням інновацій (нововведень) в освітньому процесі.

Основним в інноваційному освітньому процесі, на нашу думку, є: творча педагогічна діяльність учителів та керівників системи освіти, яка призводить до появи та реалізації нових, нестандартних ідей; зміни, реформації, які відбуваються у змісті, технологіях, формах та методах освіти.

Інноваційна освітня діяльність належить до

творчого рівня діяльності педагога, на відміну від репродуктивно-наслідуваного, пошуково-виконавчого рівнів, визначених у роботі [13, 98], в результаті якого народжуються нові освітні технології, оновлюються зміст, форми та методи навчання і виховання.

Носіями інновацій виступають творчі, енергійні люди, які фахово здатні і матеріально зацікавлені щодо проведення інноваційних змін, опанування та реалізації нового [5]. За визначенням П.Енгельмеєра, засновника теорії творчості, “творча особистість – це особистість, яка являє собою прогресивний елемент і дає все нове” [4, 6].

Отже, лише в творчій педагогічній діяльності справді створюються найоптимальніші гармонійні умови для творення і самотворення усіх суб’єктів педагогічної діяльності. Учителю у творчій педагогічній діяльності є не тільки творцем умов розвитку своїх вихованців, а й виявляє себе як особистість, що саморозвивається, реалізує головне право людини бути вільною, свідомою, здатною до будь-яких змін у власній життєдіяльності, тобто бути цінністю і у власній педагогічній діяльності. Таким чином, учитель стає “стимулятором” розбудови держави, людина, яка має стати “мірилом усіх речей”. У такий спосіб учитель виходить на шлях власного, особистісного зростання, що забезпечить йому досягнення власної вершини, оскільки, як сказав Парасельс, “лише вершина людини – це людина” [3, 257].

Актуальним передусім є розвиток естетичної культури школярів засобами мистецтва, зокрема музичного, як унікального і синтезичного, оскільки саме воно є особливою формою активної діяльності, засобом пізнання світу та морального очищення людини.

Перебудова всіх галузей життя вимагає збагачення форм і методів естетико-виховної роботи інноваційними технологіями в загальноосвітніх школах з урахуванням регіональних особливостей багатонаціональної України та передового вітчизняного та зарубіжного досвіду. Однією з відомих музичних систем, визнаних у всьому світі, як та, що вміщує ефективні методи та прийоми, є музично-педагогічна концепція створена під керівництвом угорського композитора, педагога та фольклориста Золтана Кодая. У західному регіоні України вона здобула визнання та частково впроваджена у школах з поглибленим вивченням музики

Головним принципом музичної педагогіки З. Кодая є формування музичних здібностей на основі музичних традицій рідного народу з

ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ В ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ ЗАГАЛЬНОГО МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

використанням для цього найефективнішого методу відносної сольмізації під час активної співочої діяльності дітей на музичних заняттях.

До переваг відносного методу належить те, що мелодії можна сольмізувати в різних тональностях, зручних для вокального виконання, діапазону класу чи окремого учня, називаючи шаблі ладу незмінними складовими, відносними назвами.

Після введення в навчання абсолютних назв два види сольмізації використовуються паралельно, що приводить до автоматизації співу за нотним записом на основі ладових слухових уявлень, а необхідність вимовляти відносні назви відпадає.

Слід відзначити, що до успіху приводить лише чітка методична послідовність та систематичність, які дозволяють ґрунтовно закарбувати в пам'яті співвідношення шаблів ладу.

Деякі прийоми релятивного методу з давніх-давен використовувалися в Україні, мають національне коріння та їх практичне застосування на основі науково-експериментального дослідження повинно привести до значного підвищення музичної грамотності дітей – складової загальної культури особистості в цілому.

Висновок. Отже, головним завданням педагогічної психологічної науки є методологічне, теоретичне й методичне забезпечення духовного та інтелектуального відродження національної школи, розвитку і функціонування єдиної, цілісної системи безперервної освіти в країні, орієнтованої на вільний і гармонійний розвиток особистості, прилучення її до найвищих досягнень вітчизняної та світової культури та науки, на утвердження в українському суспільстві гуманістичних загальнолюдських ідеалів свободи, добра, людської гідності, громадянськості і патріотизму.

Інноваційна сутність в освіті виявляється у процесі реалізації принципів демократизації, гуманізації, орієнтації на інноваційні процеси, на формування творчої особистості.

Роблячи висновок, можемо сказати, що відносний метод сольмізації використовувався в музичній освіті України здавна, але був забутий і зараз відновлюючи його використання в загальноосвітній школі ми розглядаємо його як педагогічну інновацію, що характеризується науково адаптованими ідеями, ефективними діями для яких настав час реалізації.

1. Ангеловски К. Учителя й інновації. – М.: Просвещение, 1991 – С. 35 – 36.

2. Богданов В. С. Проблеми інноватизації сучасної освіти в системі філософсько-

соціологічних аргументацій // Проблеми освіти: Наук, метод, збірник / Редкол.: Ю.М. Бучай (гол. ред.) К.М. Левківський, О.І. Крив'яз та ін. – К: ІСДО. – 1995. Вип.3. С. 22 – 28.

3. Виговська О. І. Від учителя-предметника до вчителя творця: інноваційна технологія підготовки сучасного вчителя. // педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. К: Віпін, 1998. – С. 254 – 259.

4. Даниленко Л.І. Інноваційна діяльність – фактор розвитку творчого потенціалу педагога // Наукове та методичне забезпечення впровадження педагогічних, інновацій. Херсон: Придніпров'я, 1999. – С. 5 – 12.

5. Концепція державної інноваційної політики України /проект/ – газета "Світ" №11, серпень, 1997.

6. Михайлова А.Ф., Тахеев В.А. Непрерывная профессиональная подготовка студентов в техническом вузе. – М.: НИИВШ, 1986. – С. 5.

7. Паламарчук В.Ф. Першооснови педагогічної інноватики, – К: Знання України, 2005. – Т.1. – 420 с.

8. Паламарчук В.Ф. Першооснови педагогічної інноватики. – К.: Освіта України, 2005. – Т.2. – 504 с.

9. Попова О. В. Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні у ХХ ст. / Харк. держ. пед. ін-т ім. Г.Сковороди. – Харків: "ОВС", 2001. – 256 с.

10. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи і матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції / М. Херсон. – К.: ІЗМИ, 1998. – 384 с.

11. Психологія і педагогіка життєтворчості. Навч. - метод. Посібник / Ред. Рада: В.М. Даній, Г.М. Несен, Л.М. Сохань, І.Г. Єрмаков та ін. – К., 1996. – С. 21.

12. Сгадова В.В. Педагогічна творчість – важлива умова ефективного запровадження інновацій у школу. / Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи і матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції / М.Херсон. – К.: ІЗМИ, 1998. – С.303 – 305.

13. Щукина Г.И. Активизация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе. – М: Просвещение. – 1979. – 160 с.

14. Словник іношомовних слів. – К., 1995. – С. 468.

15. Словник української мови. К, 1997. – Т. 5 – С. 432.

16. Современный экономический словарь. – М., 1996. – С. 130.